

Nyt værk af Wendel-Hansen om 1864 og urkatastrofens forvitrede rodnet

Wendel-Hansens værk om nederlaget i 1864 og dets indflydelse i dansk politik og selvforståelse i over 150 år - er netop udkommet. Udsnit af bogens forside.

Simon Kratholm Ankjærgaard

13.05.2023

BØGER // ANMELDELSE – Historiker Jens Lei Wendel-Hansen har skrevet et stærkt og ambitiøst værk om 1864's betydning for dansk politik. Systematisk analyserer og skildrer han de mange politiske kampe og brudflader, som nederlaget i 1864 førte med sig. Det er en svær, men i dette tilfælde vellykket mission, for 1864 som begreb og urkatastrofe har lige siden præget dansk indenrigs- og udenrigspolitik på mange forskellige måder.

BOG: De træer, de drypper endnu – 1864 i dansk politik

Forfatter: Jens Lei Wendel-Hansen

Gads Forlag, 432 sider, udkom 9. maj 2023

I januar 1864 var Niels 10 år. Krigen var netop brudt ud mellem Danmark på den ene side og Preussen og Østrig på den anden. Når Niels senere huskede tilbage til netop

denne tid, genkaldte han sin egen følelse af en ”forunderlig blanding af national selvhævdelse og selvovervurdering og af en vis lurende uhygge”.

Få måneder efter lå ikke bare Dybbøl Mølle, men stort set hele den danske selvforståelse og det danske selvværd i ruiner. Krigen i 1864 blev den danske urkatastrofe, som lagde fundamentet for en flertydig national fortælling, og som på mange forskellige måder og mange forskellige tidspunkter prægede store dele af dansk politik. Ikke kun udenrigs- og sikkerhedspolitikken, men også indenrigs-, forsvars- og kulturpolitikken.

Historiker Jens Lei Wendel-Hansen har skrevet et meget imponerende, meget detaljeret, meget velskrevet og meget (forstået i den allerbedste forstand) nørdet værk om 1864 i dansk politik. Værkets titel – *De træer, de drypper endnu* – er en klar og direkte henvisning til den ivrigt (særligt i sønderjyske kredse) afsungne sang, ”Det haver så nyligen regnet”, som oprindeligt var et digt af Johan Ottosen. Det blev publiceret i 1890 i forbindelse med et besøg i København af sønderjyder, der på dette tidspunkt i danmarkshistorien jo befandt sig i det nordlige Tyskland.

“**Som begreb og som urkatastrofe udgør fortællingen om og de mange fortolkninger af dét, der skete i 1864, et vidt forgrenet og forvitret rodnet gennem dansk politik i over 150 år**”

Digtet var en kærlighedserklæring og et troskabsløfte til de dansksindede syd for Kongeå-grænsen. De første strofer handler om netop den nylige regn – 1864 lå på det tidspunkt kun 26 år tilbage i tid – og om, hvordan ”frø af ugræs” var ”føget over hegnet”. I verset med træerne, skrev Ottosen:

”Ja, det haver så nyligen regnet, og de træer, de drypper endnu”. De dansksindede og deres skæbne var ikke glemt. Det var hadet til og frygten for tyskerne heller ikke. I sin bog benytter Wendel-Hansen sig af den samme linje, for træerne, der blev ramt af regnen dengang i 1864, ja, de drypper og har dryppet lige siden.

1864 har ikke bare kastet sine skygger ind over dansk politik. Som begreb og som urkatastrofe udgør fortællingen om og de mange fortolkninger af dét, der skete i 1864, et vidt forgrenet og forvitret rodnet gennem dansk politik i over 150 år.

Jens Lei Wendel-Hansen (f. 1983) er historiker, ph.d. og ekspert i 1800-tallets politiske historie. Foto: Gads Forlag

Grænselandet

Den Niels, der var ti år i januar 1864, hed Neergaard til efternavn. Han skrev et digert værk om grænselandets historie og var af et par omgange også dansk statsminister, blandt andet da genforeningen endelig var en realitet i sommeren 1920.

Det var således ham, der som Danmarks statsminister stod på Dybbøl Banke til Genforeningsfesten og hyldede, at de dansksindede nu igen var danske statsborgere, men han sendte også en dybfølt og ikonisk hilsen til de dansksindede, der var endt syd for den nye grænse; ”I vil ikke blive glemte”.

I sine egne refleksioner over 1864 huskede Neergaard tiårige Niels’ opvågningen, som Wendel-Hansen skriver, ”fra den urealistiske nationale selvovervurdering til den realistiske nationale selverkendelse”. Denne opvågningen er et eksempel på, at der i den danske selvforståelse og i den store danske fortælling er et meget markant og meget dramatisk før og efter 1864.

Først og fremmest sætter Wendel-Hansen fokus på forløbet op til 1864. Trådene trækkes langt tilbage. Det er nødvendigt, når man

beskæftiger sig med grænselandets historie

66
Der er ingen tvivl om, at nederlaget til Preussen og Østrig, herunder den voldsomme og hastige måde, Danmark tabte krigen på, var en katastrofe for Danmark, og ja, *også* en moderne urkatastrofe. Den store diskussion – og det er den, som Wendel-Hansen tager i sit værk – er dels, hvad der førte til urkatastrofen, dels hvordan urkatastrofen satte sig i forskellige politiske strømninger og hvordan, den blev fortolket. Dét er det interessante og nødvendige – og også dét, som Wendel-Hansen går meget ambitiøst og vellykket til.

For at få den fulde fortælling og den fulde analyse skal man naturligvis læse værket i sin helhed. Det er velskrevet og velstruktureret, men også en kompleks omgang at komme igennem. Der er meget at holde fokus på, mange navne og strømninger i spil – og ingen enkle forklaringer. Så er I advaret. Som forfatter til et **historisk værk om genforeningen** er jeg så tilpas fedtet ind i grænselandets historie og så meget en fan af de store narrativer og sammenhænge, at jeg sluger det hele råt. For læsere, der kommer et andet sted fra, kan værket godt være en stor mundfuld. Det er måske ret beset for de få, men det bør læses af de mange.

Forfatning – og forsvarets forfatning

Først og fremmest sætter Wendel-Hansen fokus på forløbet op til 1864. Trådene trækkes langt tilbage. Det er nødvendigt, når man beskæftiger sig med grænselandets historie – men bedst tempo kommer der på fortællingen fra Napoleonskrigene over Første Slesvigske Krig 1848-1850 til Anden Slesvigske Krig i 1864.

Elegant, men grundigt væver Wendel-Hansen fortællingen om det slesvig-holstenske (- siden også lauenborgske) spørgsmål og dets placering i politikken og den folkelige fortælling ind i en større forståelse, der også rummer den nationalisme og de forfatningskampe, der rullede over det meste af kontinentet i den første halvdel af 1800-tallet.

I helstaten Danmark (kongeriget og hertugdømmerne) kolliderede nationalismebegrebet (de enkelte folks opfattelse af eget sprog, kultur, nationalfølelse) med fyrstestaten (den danske konge som konge over kongeriget og hertug over hertugdømmerne). Og internt i forfatningskampen var der en kamp om, hvem forfatningen skulle gælde for (helstaten, kongeriget, hertugdømmerne – eller alle tre størrelser?), og hvem der skulle definere forfatningen, og siden hvem der var stemmeberettigede og opstillingsberettigede til de forskellige kamre.

Læg dertil endnu et lag; brydningerne mellem Preussen og Danmark, herunder de forestillede forskelle mellem et mere demokratisk orienteret Danmark og et mere

aristokratisk Preussen (og en dansk konge, hvis magt skulle gendefineres, herunder hvad han reelt var fyrste over).

Wendel-Hansen navigerer herefter fint igennem nederlaget, og hvad det havde af konsekvenser for Danmark. Fysisk blev landet stærkt amputeret – ikke bare geografisk, men også dybt inde i folkesjælen.

Men døden skulle jo have en årsag, så tiden efter urkatastrofen bød på formuleringer af stærke politiske forklaringer, der ofte kolliderede med hinanden. Var forklaringen, at Danmark var blevet et offer for det magtbegærligt, udspekulerede og nådesløse Preussen? Og var vi blevet ladt i stikken af andre europæiske magter? Var det de danske politikere, der bar ansvaret, og som havde fejlet bravt? Var det elendig militær planlægning? Og hvis det var det sidste, hvad betød det så for fortællingen om de faldne og overlevende? Havde deres indsats overhovedet nyttet noget?

Ret hurtigt stod det klart for alle, uanset hvilken forklaring, man hældte til, at det var både upassende og u-opportunt at angribe de danske soldaters offervilje, kampvilje og nationale sindelag. Forklaringen måtte findes i højere luftlag – i overkommandoen eller på de bonede gulve i enten Berlin eller København.

“Wendel-Hansen holder tungen lige i munden hele vejen igennem. Det er faktisk ret imponerende, også fordi han fører en skarp og velskrivende pen

I den lange periode, der fulgte – og som strakte sig langt ind i det 20. århundrede, også over på den anden side af genforeningen i 1920 – gled forståelsen og fortolkningen af 1864 ind i flere dele af det politiske liv; i kulturlivet og i den nationale redefinering (hvad udadtil var tabt, skulle indadtil vindes); ind i udenrigs- og sikkerhedspolitikken (Tyskland ville altid være en trussel; Danmark kan ikke stole på andre end sig selv; det gælder om at holde sig neutral og alliancefri); og direkte ind i forsvarspolitikken.

Her var 1864 som referenceramme meget tydelig. Som nyslået småstat, hvilket forsvar skulle Danmark så have – om noget? Hvad skulle det nytte? Og var Danmarks vigtigste våben måske i virkeligheden vores demokrati, vores diplomati og vores fredselskende tilgang til verden?

Wendel-Hansen holder tungen lige i munden hele vejen igennem. Det er faktisk ret imponerende, også fordi han fører en skarp og velskrivende pen. Han tydeliggør, hvorfor 1864 som et forholdsvis undefinerbart begreb altid har kastet sine skygger ind i vores eksterne ageren og vores interne politik og selvforståelse. Også efter 1945, hvor opgøret med den alliancefri position finder sted. Og også efter 2001, hvor den aktivistiske udenrigspolitik vendte tilbage.

De træer, de drypper endnu.

Læs også Ankjærgaards artikel *Jens fra Jyllinge og gnisten fra Grænselandet*.

Simon Kratholm Ankjærgaard

Simon Kratholm Ankjærgaard er journalist, forfatter og historiker. Han har de seneste fem år arbejdet som freelancer, men har tidligere været journalist i Berlingske Media og redaktør på Hus Forbi.

Modtag POV Weekend, følg os på Facebook – eller bliv medlem!

Hold dig opdateret med ugens væsentligste analyser, anmeldelser og essays i **POV Weekend** – hver fredag morgen.

Det er gratis, og du kan tilmelde dig her →

Ja tak, send mig POV Weekend

POV er et åbent og uafhængigt dansk non-profit medie.

Har du mulighed for at bidrage til vores arbejde? Bliv medlem her →

25 kr./md.

50 kr./md.

100 kr./md.

Overblik

TOPHISTORIER

SENESTE

DEBAT

PODCAST

SPONSOREREDE ARTIKLER

ARRANGEMENTER

POV STUDY

POV International

OM POV

REDAKTION

SKRIBENTERNE

GÆSTESKRIBENTER

SAMARBEJDSPARTNERE

DEBATREGLER

BLIV MEDLEM

COOKIES & PRIVATLIV